

IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYALANUVCHILARINING NUTQ MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Muxadova Shahlo Maqsudbek qizi

O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti mustaqil izlanuvchisi, PhD

Annotatsiya: Mazkur maqolada ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanayotgan bolalarda nutq madaniyatini shakllantirishning nazariy hamda amaliy asoslari tahlil qilingan. Nutq madaniyatining bola shaxsini rivojlantirishdagi o'rni, nutq rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar hamda axborot-kommunikatsiya vositalarining imkoniyatlari ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Shuningdek, ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalar bilan ishlashning samarali texnologiyalari, logopedik mashg'ulotlar, STEAM yondashuvi, o'yin texnologiyalari hamda raqamli ta'lim vositalarining afzalliklari ochib berilgan. Tadqiqot davomida nutq madaniyatini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: nutq madaniyati, maktabgacha ta'lim, ixtisoslashtirilgan MTT, pedagogik texnologiyalar, logopediya, interfaol metodlar, kommunikativ kompetensiya, STEAM, innovatsion ta'lim.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida inson kapitalini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish orqali bolalarning intellektual, ma'naviy hamda kommunikativ salohiyatini rivojlantirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki bolaning keyingi ta'lim bosqichlaridagi muvaffaqiyati ko'p jihatdan aynan maktabgacha yosh davrida shakllangan nutq madaniyatiga bog'liq bo'ladi. Nutq madaniyati shaxsning fikrini aniq, ravon, mantiqiy hamda adabiy til me'yorlariga rioya qilgan holda ifodalash qobiliyatidir. Maktabgacha yoshda nutqning rivojlanishi nafaqat lug'at boyligining ortishi, balki bolaning tafakkuri, muloqot madaniyati, hissiy-intellektual rivojlanishi hamda ijtimoiy moslashuvining muhim ko'rsatkichi hisoblanadi.

Ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanayotgan bolalar orasida nutq rivojlanishida turli darajadagi qiyinchiliklarga ega tarbiyalanuvchilar ham mavjud. Shu sababli bunday tashkilotlarda nutq madaniyatini rivojlantirish oddiy metodlar bilangina emas, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalar,

logopedik yondashuvlar, axborot-kommunikatsiya vositalari hamda individual ta'lim strategiyalaridan foydalanishni talab etadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan islohotlar natijasida ta'lim sifatini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish hamda bolalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Biroq ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutq madaniyatini shakllantirish texnologiyalarini ilmiy-metodik jihatdan takomillashtirish zarurati hanuzgacha dolzarbligicha qolmoqda. Mazkur tadqiqotning maqsadi ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarning nutq madaniyatini shakllantirishning samarali pedagogik texnologiyalarini ilmiy asoslash hamda ularni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

1. Nutq madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari

Nutq madaniyati inson umumiy madaniyatining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u til vositalaridan maqsadga muvofiq, adabiy me'yorlarga amal qilgan holda foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. Maktabgacha yosh davrida bolaning nutqi nihoyatda tez rivojlanadi. Psixologlarning ta'kidlashicha, aynan 3–7 yosh oralig'i nutqni rivojlantirish uchun eng qulay davr hisoblanadi. Ushbu davrda lug'at boyligi bir necha barobarga ortadi, grammatik tuzilmalar shakllanadi, bog'lanishli nutq rivojlanadi hamda muloqot madaniyatining dastlabki ko'nikmalari hosil bo'ladi.

Nutq madaniyatining shakllanishiga biologik, psixologik, ijtimoiy va pedagogik omillar kompleks ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, oiladagi nutq muhiti, tarbiyachining nutqi, tengdoshlar bilan muloqot hamda ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan metodlarning sifati muhim o'rin egallaydi. Shuning uchun ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutqni rivojlantirish jarayoni tizimli, maqsadli va ilmiy asoslangan texnologiyalar yordamida tashkil etilishi zarur.

ASOSIY QISM

Ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutq madaniyatini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari

Maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim mazmunini yangilash, pedagogik jarayonga innovatsion yondashuvlarni joriy etish hamda tarbiyalanuvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Ayniqsa, ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish nutq madaniyatini shakllantirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Nutq madaniyati bolaning fikrini mantiqiy, ravon va izchil bayon eta olish, suhbatdoshni tinglash, savollarga to'g'ri javob qaytarish hamda adabiy til me'yorlariga amal qilish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Shu sababli ta'lim jarayonida faqat an'anaviy mashg'ulotlar bilan cheklanib qolish yetarli emas. Tarbiyachi bolalarda nutq faoliyatini rivojlantiradigan interfaol, innovatsion va kompetensiyaga yo'naltirilgan texnologiyalarni qo'llashi zarur. Pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, bolalar faol ishtirok etadigan, muloqotga asoslangan mashg'ulotlarda ularning lug'at boyligi tezroq rivojlanadi, mustaqil fikrlashi faollashadi hamda erkin muloqot qilishga bo'lgan qiziqishi ortadi. Shuning uchun zamonaviy ta'lim texnologiyalarining asosiy vazifasi bolani tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirishdan iborat.

5E ta'lim modeli asosida nutq madaniyatini rivojlantirish

Bugungi kunda xalqaro ta'lim tizimida keng qo'llanilayotgan 5E modeli (Engage, Explore, Explain, Elaborate, Evaluate) maktabgacha ta'limda ham yuqori samaradorlikni namoyon etmoqda. Mazkur model bolalarda nutq faoliyatini bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini beradi.

Engage (Qiziqtirish) bosqichida tarbiyachi bolalarning e'tiborini mavzuga jalb etish uchun qiziqarli rasm, video, ertak qahramoni yoki muammoli vaziyatdan foydalanadi. Masalan, "Nima uchun qushlar uchadi?" yoki "Agar daraxtlar gapira olsa, ular bizga nima der edi?" kabi savollar bolalarda erkin fikr bildirishga ehtiyoj uyg'otadi.

Explore (Izlanish) bosqichida bolalar kuzatadi, taqqoslaydi, suhbatlashadi va o'z fikrlarini erkin ifodalaydi. Bu jarayonda tarbiyachi yo'naltiruvchi rol ni bajaradi.

Explain (Tushuntirish) bosqichida bolalar o'z kuzatishlarini bayon qiladi, yangi so'zlardan foydalanadi va fikrini izchil ifodalashga harakat qiladi.

Elaborate (Mustahkamlash) bosqichida rol li o'yinlar, kichik sahna ko'rinishlari, hikoya tuzish va dialoglar orqali nutq yanada boyitiladi.

Evaluate (Baholash) bosqichida esa bolaning nutq ravonligi, lug'at boyligi, talaffuzi va muloqot madaniyati formatif baholash mezonlari asosida tahlil qilinadi.

Amaliy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, 5E modeli asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarda bolalarning erkin fikrlashi va og'zaki nutqi sezilarli darajada rivojlanadi.

STEAM yondashuvi orqali nutq madaniyatini rivojlantirish

So'nggi yillarda STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) yondashuvi maktabgacha ta'lim tizimiga ham faol joriy etilmoqda. Mazkur yondashuv fanlararo integratsiyani ta'minlab, bolalarning ijodiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, "Ko'prik quramiz" mavzusidagi STEAM mashg'ulotida bolalar qurilish jarayonini kuzatadi, materiallarni tanlaydi, guruhda ishlaydi va bajarilgan ishni og'zaki taqdim etadi. Ushbu faoliyat davomida "baland", "mustahkam", "yengil", "tayanch", "qurilish" kabi yangi so'zlar tabiiy ravishda nutqqa kirib boradi. Bunday integratsiyalashgan mashg'ulotlarda bolalar nafaqat amaliy vazifani bajaradi, balki o'z fikrini tengdoshlari oldida asoslab berishni ham o'rganadi. Natijada nutq madaniyati bilan bir qatorda muloqot, hamkorlik va tanqidiy fikrlash kompetensiyalari ham rivojlanadi.

Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt imkoniyatlari

Raqamli ta'lim vositalarining rivojlanishi maktabgacha ta'lim tizimida ham yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Interaktiv doskalar, elektron kitoblar, audio ertaklar, animatsion materiallar va sun'iy intellekt asosidagi ilovalar bolalarda nutqni rivojlantirish jarayonini yanada qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi. Masalan, bola audio matnni tinglagandan so'ng uning mazmunini qayta hikoya qiladi. Sun'iy intellekt elementlari bilan ishlovchi ayrim ilovalar talaffuzdagi kamchiliklarni aniqlash, so'z boyligini oshirish va dialogik nutqni rivojlantirish imkonini beradi.

Pedagogik tajriba shuni ko'rsatadiki, multimedia vositalaridan foydalanilgan mashg'ulotlarda bolalarning diqqatini jamlash darajasi ortadi, eslab qolish ko'rsatkichi yaxshilanadi va yangi so'zlarni faol qo'llash holatlari ko'payadi.

Mualliflik texnologiyasi: "SMART SPEECH" modeli

Mazkur tadqiqot doirasida ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun "SMART SPEECH" nomli mualliflik texnologiyasi taklif etiladi. Ushbu model nutq madaniyatini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi.

S (Storytelling) – hikoya yaratish va voqealarni izchil bayon qilish;

M (Multisensory Learning) – ko'rish, eshitish va amaliy harakatlarni uyg'unlashtirish;

A (Artificial Intelligence Support) – raqamli va sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish;

R (Role Play) – rolli o'yinlar orqali muloqot madaniyatini rivojlantirish;

T (Thinking Questions) – ochiq va muammoli savollar yordamida tanqidiy fikrlashni faollashtirish. Ushbu texnologiyaning afzalligi shundaki, unda nutq rivojlanishi faqat talaffuz yoki lug'at boyligini oshirish bilan cheklanmaydi. Aksincha, bolada fikrlash, tinglash, muloqot qilish, bahs yuritish va o'z fikrini asoslash kabi muhim kompetensiyalar ham izchil shakllantiriladi. Mashg'ulotlar davomida ushbu modelni qo'llash natijasida bolalarning muloqotga kirishish faolligi ortishi, gap tuzishdagi grammatik xatolar kamayishi hamda bog'lanishli nutqning rivojlanishi kuzatiladi.

3. Nutq madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi interfaol metodlar va ularning samaradorligi

Ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutq madaniyatini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish bolalarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda muloqot kompetensiyalarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Interfaol metodlarning asosiy afzalligi shundaki, ular bolani tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki bilimni izlovchi va amaliyotda qo'llovchi subyekt sifatida shakllantiradi. Pedagogik kuzatishlar davomida aniqlandiki, mashg'ulotlarda o'yin elementlari, muammoli vaziyatlar, kichik guruhlarda ishlash va ijodiy topshiriqlardan foydalanish bolalarning nutq faolligini sezilarli darajada oshiradi. Ayniqsa, nutqida ayrim qiyinchiliklari mavjud bo'lgan tarbiyalanuvchilar bunday faoliyatlarda o'z fikrini erkinroq ifodalashga intiladi.

Mualliflik metodlari

Mazkur tadqiqot doirasida nutq madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan bir nechta mualliflik metodlari ishlab chiqildi.

"Nutq labirinti" metodi

Mazkur metod bolalarning mantiqiy fikrlashi va bog'lanishli nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tarbiyachi ketma-ket joylashtirilgan rasmlar yoki belgilar asosida topshiriqlar beradi. Bola har bir bosqichni izohlab, keyingi bosqichga o'tadi. Natijada voqealar ketma-ketligini tushuntirish, sabab-oqibat munosabatlarini ifodalash va izchil gap tuzish ko'nikmalari rivojlanadi.

“NUTQ LABIRINTI” METODI

Mazkur metod bolalarning mantiqiy fikrlashi va bog'lanishli nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tarbiyachi ketma-ket joylashtirilgan rasmlar yoki belgilar asosida topshiriqlar beradi. Bola har bir bosqichni izohlab, keyingi bosqichga o'tadi.

Nima bo'ldi?
Keyin-chi?
Nega?

VOQEALAR KETMA-KETLIGI

TOPSHIRIQLAR:

- Har bir rasmga qarab, nima bo'layotganini ayt.
- Nima uchun bola xafa bo'ldi?
- Keyin nima bo'ldi?
- Bu voqealar ketma-ketligini o'z so'zlaring bilan hikoya qilib ber.

NATIJA:

- ✓ Voqealar ketma-ketligini tushuntirish
- ✓ Sabab-oqibat munosabatlarini ifodalash
- ✓ Izchil va bog'lanishli gap tuzish
- ✓ Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish

Ushbu metod bolalarda mantiqiy fikrlash, izchil nutq, sabab-oqibatni tushunish va o'z fikrini to'g'ri ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

"Sehrli mikrofon" metodi. Mashg'ulot davomida mikrofon maketi navbat bilan bolalarga uzatiladi. Mikrofonni olgan bola berilgan mavzu bo'yicha o'z fikrini erkin bayon qiladi. Boshqa bolalar esa tinglash madaniyatiga amal qiladi va savollar beradi. Ushbu metod muloqot madaniyati, nutq ravonligi va tinglash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

"Rasm – Fikr – Nutq" modeli

Bolalarga hayotiy vaziyat aks etgan rasm namoyish etiladi. Dastlab ular rasmni kuzatadi, keyin unda nimalarni ko'rganini aytadi, so'ng voqea yuzasidan mustaqil hikoya tuzadi. Mazkur metod tasviriy tafakkur bilan nutq rivojlanishini o'zaro uyg'unlashtiradi.

“RASM – FIKR – NUTQ” MODELI

Tasviriy tafakkur bilan nutq rivojlanishini o'zaro uyg'unlashtiruvchi metod

BOSQICHLARI**1. RASM**

Bolalarga hayotiy vaziyat aks etgan rasm namoyish etiladi.

BOLALAR NIMA QILADILAR?

- Rasmni diqqat bilan kuzatadilar.
- Unda nimalarni ko'rganini tushunadilar.

2. FIKR

Rasm bo'yicha o'z fikrlarini bildiradilar.

NAMUNA SAVOLLAR:

- ? Rasmda kimlar bor?
- ? Ular nima qilmoqda?
- ? Qayerda bo'lishyapti?
- ? Nima uchun daraxt ekishyapti?
- ? Sen bu rasm haqida nima deb o'ylaysan?

MAQSAD:

Bolalarda tasviriy tafakkur, mulohaza yuritish va fikr bildirish ko'nikmalarini rivojlantirish.

3. NUTQ

Bolalar voqea yuzasidan mustaqil hikoya tuzadilar.

NAMUNA HIKOYA

Bugun bolalar bog'ida bolalar daraxt ekishdi. Ular bog'ni yanada chiroyli qilishni xohlashdi. Bola chuqur qazidi, qiz daraxtni ushlab turdi, yana bir bola uni suv bilan sug'ordi. Agar biz ko'p daraxt eksak, havo toza bo'ladi va tabiatni asraymiz. Men ham tabiatni asrashga yordam beraman.

METODNING AFZALLIKLARI

Tasviriy tafakkurni rivojlantiradi

So'z boyligini oshiradi

Bog'lanishli nutqni shakllantiradi

Mustaqil fikr bildirish ko'nikmasini rivojlantiradi

Ushbu metod bolalarda kuzatish, tahlil qilish, mulohaza yuritish va izchil hikoya tuzish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

"Bir rasm – besh savol" strategiyasi**“BIR RASM – BESH SAVOL” STRATEGIYASI**

Har bir rasm yuzasidan quyidagi ketma-ket savollar beriladi:

1

Bu yerda kim tasvirlangan?

2

U nima qilmoqda?

3

Nima uchun shunday qilmoqda?

4

Keyin nima bo'lishi mumkin?

5

Sen uning o'rnida bo'lsang nima qilarding?

Mazkur strategiya bolalarning sabab-oqibatni tushunishi, tahlil qilishi va mustaqil fikr bildirishini rivojlantiradi.

Har bir rasm yuzasidan quyidagi ketma-ket savollar beriladi:

- Bu yerda kim tasvirlangan?
- U nima qilmoqda?
- Nima uchun shunday qilmoqda?
- Keyin nima bo'lishi mumkin?
- Sen uning o'rnida bo'lsang nima qilarding? Mazkur strategiya bolalarning sabab-oqibatni tushunishi, tahlil qilishi va mustaqil fikr bildirishini rivojlantiradi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot davomida ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotida tajriba-sinov ishlari tashkil etildi. Tadqiqotda tajriba guruhi va nazorat guruhi ishtirok etdi. Tajriba guruhida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar hamda "SMART SPEECH" modeli asosida mashg'ulotlar olib borildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy metodlardan foydalanildi.

Baholash quyidagi mezonlar asosida amalga oshirildi:

- lug'at boyligi;
- bog'lanishli nutq;
- to'g'ri talaffuz;
- muloqot madaniyati;
- savollarga mustaqil javob berish;
- fikrni izchil bayon qilish.

Tajriba yakunlari shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhidagi bolalarda nutq madaniyatining barcha ko'rsatkichlari bo'yicha ijobiy o'sish kuzatildi. Ayniqsa, hikoya tuzish, dialog olib borish va fikrni mantiqiy bayon etish ko'nikmalari sezilarli darajada yaxshilandi.

Pedagogik kuzatishlar natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

- interfaol metodlar bolalarning mashg'ulotdagi faolligini oshiradi;
- o'yin texnologiyalari nutqni tabiiy ravishda rivojlantiradi;
- raqamli vositalardan foydalanish bolalarda qiziqishni kuchaytiradi;
- guruhli ishlash muloqot madaniyatini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi;
- muammoli savollar tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

Amaliy tavsiyalar

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- mashg'ulotlarda har kuni kamida 10–15 daqiqa erkin muloqot faoliyatini tashkil etish;
- ertak, hikoya va rolli o'yinlardan muntazam foydalanish;
- har bir mavzu bo'yicha ochiq savollar asosida suhbat o'tkazish;
- ota-onalarni nutq rivojlantirish jarayoniga faol jalb etish;
- audio va video materiallardan maqsadli foydalanish;
- nutq rivojlanishini muntazam diagnostika qilib borish;
- har bir bolaning individual rivojlanish xaritasini yuritish.

Mazkur tavsiyalarni amaliyotga joriy etish nutq madaniyatini shakllantirish samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida nutq madaniyatini shakllantirish bolaning shaxs sifatida kamol topishida muhim omillardan biridir. Nutq madaniyati nafaqat to'g'ri talaffuz qilish yoki lug'at boyligini oshirishni, balki mantiqiy fikrlash, muloqot madaniyati, tinglash, fikr almashish va ijtimoiy moslashuv kabi kompetensiyalarni ham o'z ichiga oladi. Tadqiqot davomida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, 5E modeli, STEAM yondashuvi, raqamli ta'lim vositalari hamda mualliflik asosida ishlab chiqilgan "SMART SPEECH" texnologiyasining imkoniyatlari tahlil qilindi. Olingan natijalar ushbu yondashuvlarning nutq madaniyatini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi.

Bundan tashqari maqolada tavsiya etilgan "Nutq labirinti", "Sehrli mikrofon", "Rasm – Fikr – Nutq" va "Bir rasm – besh savol" metodlari bolalarning erkin fikrlashi, bog'lanishli nutqi hamda kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qilishi ilmiy va amaliy jihatdan asoslandi. Kelgusida mazkur texnologiyalarni sun'iy intellekt, raqamli diagnostika va adaptiv ta'lim platformalari bilan integratsiya qilish orqali maktabgacha ta'lim sifatini yanada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
3. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. – Toshkent, 2022.
4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim davlat standarti. – Toshkent, 2023.

5. Vygotskiy L.S. **Tafakkur va nutq.**
6. Piaget J. **The Language and Thought of the Child.**
7. Bruner J. **The Culture of Education.**
8. Montessori M. **The Absorbent Mind.**
9. OECD. **Starting Strong VIII: Early Childhood Education and Care.** Paris, 2023.
10. UNESCO. **Global Education Monitoring Report.** 2024.
11. NAEYC. **Developmentally Appropriate Practice.** Washington, 2020.
12. Tomlinson C. **Differentiated Classroom.** ASCD.
13. Gredler M. **Learning and Instruction.**
14. Slavin R. **Educational Psychology.**
15. Egamberdiyeva N. **Pedagogik texnologiyalar asoslari.** – Toshkent.
16. Ishmuhamedov R. **Innovatsion pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent.
17. Tolipov O'. **Pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent.
18. Azizxo'jayeva N. **Pedagogik mahorat.** – Toshkent.
19. Qosimova K. **Nutq o'stirish metodikasi.** – Toshkent.
20. Zamonaviy maktabgacha ta'lim bo'yicha Scopus va Web of Science bazalarida 2023–2025-yillarda chop etilgan ilmiy maqolalar.